

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-120>

УДК 330.3:355/359

ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

UKRAINE'S ECONOMY DURING MARTIAL LAW

Кирильчук Ольга Валеріївна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1463-3952>

Мельник Тетяна Григорівна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3617-6927>

Kyrylchuk Olha, Melnyk Tetiana

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Стаття присвячена дослідженню особливостей економіки України у період воєнного стану в економіці. Проаналізовано показники економічного розвитку України. Визначено наслідки російської агресії на території України, такі як: руйнування виробничого капіталу, інфраструктури, людські жертви, соціальні втрати, зменшення реальних доходів господарюючих суб'єктів. Доведено, що існує реальна необхідність у пошуку додаткових джерел фінансування втрат і потреб економіки, оскільки міжнародна фінансова допомога, що надходить, не є постійною та достатньою. Запропоновано напрями реформування економічної політики для підвищення ефективності обороноздатності держави. Обґрунтовано, що системою заходів для досягнення порівняльних переваг України на воєнному та економічному "фронтах" є промислова політика, важливою складовою якої є військово-промисловий комплекс.

Ключові слова: воєнний стан, соціально-економічний розвиток, стратегічні галузі, ВВП, міграція робочої сили, воєнна економіка.

The purpose of the study is to define the essence of martial law, social and economic development of the country in the period of martial law, and the directions of economic policy reformation aimed at enhancing the efficiency of the national defense capability. In 2022, following Russia's large-scale invasion of Ukraine, martial law was instituted. This legal regime limited civil and political rights for a time and enabled the government to introduce command control in the economic area. The military aggression of the Russian Federation has led to complex social and economic consequences: significant destruction of productive capital, infrastructure, human and social losses, a decrease in the number of vacancies, corporate incomes, and purchasing power and savings. Ukraine gets financial and military assistance from international partners and organizations to stabilize and restore its economy. Unfortunately, its volume remains insufficient. There is a need to find sources of funding. Among the impediments to foreign investment in Ukraine are the level of property rights protection, budgetary and tax policies, low level of flexibility of financial resources flow, corruption, etc. The European Union has defined the implementation of large-scale changes as a condition for Ukraine to maintain its candidate status. Upcoming reforms cover the following: reform of the Constitutional Court; continuation of judicial reform; anti-corruption management; anti-money laundering; implementation of the anti-oligarchic law, etc. The industrial policy should be a system of measures that will allow Ukraine to achieve comparative advantages on the military and economic fronts. The military industrial complex is an important component of the said policy. There is a need to reorganize the economy to meet the needs of the national defense capability. The development of critical infrastructure, metallurgical, manufacturing, chemical industries, agriculture, and the food sector is of strategic importance. Military priorities focus on the production of weapons and ammunition, drones; military engineering; software, etc. Macroeconomic policy, labor market regulation, and humanitarian issues are the basis for stabilizing Ukraine's economy during martial law. These require further research and substantiation.

Keywords: martial law, socio-economic development, strategic industries, GDP, labor migration, military economy.

Постановка проблеми. Сьогодні в Європі розгортається найбільша війна з часів Другої світової війни. Сучасний світ знову повинен протистояти злу, терору та геноциду. Після розпаду Радянського Союзу росія була незадоволена вибором незалежної України, поділяючи глибоко помилковий наратив про те, що українці та росіяни – “одна нація”, і Україна є невід’ємною частиною “історичної росії”. За ці роки Україна обрала інший шлях – незалежний шлях демократичного розвитку, реформ та євроінтеграції.

Хронологічно військовий період в Україні розпочався у 2014 році, коли відбулася окупація українських земель. На територію Криму введено російські війська, проведено “референдум” серед його населення про входження півострову до складу росії. У східних областях України проводилася Антитерористична операція (АТО) для протидії діяльності незаконних російських та проросійських збройних формувань у війні. Україна понесла значні економічні збитки, погіршився інвестиційний клімат, знищено та розграбовано потужні промислові підприємства. Проте країна спромоглася навіть за таких складних умов стабілізувати економічні процеси та відновити діяльність “евакуйованих” господарських суб’єктів на проукраїнській території.

Отже, відбулася принципова зміна умов існування економіки України. Структурні макроекономічні зміни спровокували кардинальні зрушення у структурі галузей, у експортно-імпортних відносинах між суб’єктами, збільшенні ролі Збройних сил України та активізації міжнародної міжурядової співпраці. Це об’єктивно потребує теоретичного аналізу економічного розвитку у військовий період та розробки заходів подальшого розвитку вітчизняної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У роботах українських аналітиків та вчених Т. Богдан, Д. Боярчука, О. Куца, В. Обух, М. Самойлюка, А. Шевчука та інших науковців висвітлюються особливості розвитку економіки України у період воєнного стану. Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності. За таких умов органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування надаються відповідні повноваження, які необхідні для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та

забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності. Зазначається, що вводиться тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

Особливу увагу приділено дослідженню бюджетної та соціальної політики держави, особливостей зовнішньоекономічної активності суб’єктів економіки, їх соціально-економічної взаємодії під час військових дій. Ліквідація руйнівних явищ в економіці передбачає розробку пріоритетних заходів реформування економіки та налаштування її на забезпечення воєнних потреб країни, посилення її безпекових заходів у всіх сферах господарювання. Визначення шляхів комплексного розв’язання проблем перспективного розвитку та підвищення ефективності інститутів існуючої економічної системи вимагають більш детального дослідження економічних процесів та їх узгодження з міжнародними завданнями стратегічного розвитку.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є визначення сутності воєнного стану, соціально-економічного розвитку країни у період війни та напрямів реформування економічної політики для підвищення ефективності обороноздатності держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. 24 лютого 2022 року в Україні було запроваджено воєнний стан, який тимчасово обмежив громадянські та політичні права і дозволив уряду запровадити командне управління в економічній сфері. Домінуючу роль приватного сектора та ринкових сил було збережено у більшості економічних сфер, а пов’язані з війною прерогативи були використані лише частково, наприклад, щодо обмеження конвертованості гривні та банківських операцій з іноземною валютою, а також в енергетичному і транспортному секторах [2].

Перший рік масштабного вторгнення мав надзвичайно складні соціально-економічні наслідки: масштабні руйнування виробничого капіталу, інфраструктури, людські жертви, соціальні втрати, зменшення доходів суб’єктів, зниження їх купівельної спроможності та обсягів заощаджень. Зокрема, національна економіка втратила 29,2% реального ВВП, а 13,5 млн. осіб змушені були покинути свої домівки. Більше 7 млн осіб опинилися за межею бідності, а рівень бідності сягнув 24% населення [3].

В таких умовах загострилася проблема поглиблення технологічного відставання економіки України. Результатом пошкодження та фізичного знищення великої частини активів основних галузей (чорної металургії, хімічної, машинобудівної промисловості) виробничі потужності переробної промисловості зменшилися. Це вплинуло на зниження їхніх часток у структурі промисловості на користь добувної, харчової, деревообробної галузей, тобто менш технологічних сфер. Високою лишилася частка тільки галузі машинобудування, яка значною мірою підтримувалася оборонним замовленням.

Домінуючими у структурі наповнення ВВП галузями лишаються металургійна промисловість, агропромисловий комплекс та сфера послуг.

У січні 2024 р. виробництво сталі зменшилося до 555 тис. тон (на 0,3%), виплавка чавуну збільшилася до 544 тис. тон (на 4,5%), а випуск прокату скоротився до 453 тис. тон (на 10,9%). Хоча обсяги виробництва втричі нижчі, ніж до повномасштабного вторгнення, вони в 1,5-2 рази вищі, ніж у січні 2023 р. В цей же період реалізація державних проєктів дозволила збільшити на 20% споживання сталі в Україні. У 2023 році заготівля металобрухту збільшилася до 1,27 млн т (на 28%), а поставки брухту на металургійні підприємства – до 1,03 млн т (на 15%) [4]. У 2024 році у учасників ринку є очікування щодо збереження темпів зростання, але показники все одно не досягнуть обсягів 2021 року.

Українські аграрії працюють у надскладних умовах, оскільки численні земельні площі знаходяться у небезпечних регіонах, під обстрілами або потребують розмінування від вибухонебезпечних предметів. Агресор продовжує руйнувати сільськогосподарську інфраструктуру України. Сільськогосподарські компанії отримали 40% всіх грантів за програмою eRobot, яка передбачає фінансування існуючих і нових переробних підприємств. У сільському господарстві загальний обсяг експорту зернових та олійних культур в січні 2024 р. збільшився на 0,5% до 6,02 млн. тон [4]. Проте загострення конфлікту з польськими фермерами, які продовжують протестувати проти “дешевого” українського зерна, стало суттєвою перешкодою для експорту зернових культур на європейському ринку.

Вторгнення Росії в Україну призвело до обвалу зовнішньої торгівлі України. Блокада портів України на Чорному та Азовському морях, на які до війни припадало приблизно

70% зовнішньої торгівлі, призвела до зменшення у 2022 р. експорту на 50%, а імпорту – до 71% порівняно з тим же місяцем минулого року. Щоб стати самозабезпеченою, Україна була змушена швидко створювати альтернативні маршрути для транспортування товарів, більше використовуючи свої порти на р. Дунай (передусім ті, що транспортують продовольство) та пункти пропуску на кордоні з країнами ЄС (переважно Польщею та Румунією). Однак такі зміни пов'язані з багатьма логістичними проблемами (наприклад, різною шириною залізниці, низькою пропускною здатністю українських доріг, страйками місцевих активістів), які ще не повністю вирішені [5].

Восени 2022 р. виникла загроза зростання інфляції в Україні через невиконання ЄС своїх зобов'язань. Україна була змушена збільшити емісію готівки, а інфляція зросла до 27% у грудні 2022 р. Виділення Європейською комісією, США та МВФ у 2023 р. суми 35,4 млрд дол. та залучення внутрішніх джерел дозволили профінансувати дефіцит бюджету України в розмірі близько 40 млрд дол. Як наслідок, до жовтня 2023 р. інфляція знизилася лише до 5% [6].

Враховуючи масштабні руйнування виробничої бази та критичної інфраструктури, уникнути неконтрольованого темпу інфляції вдалося, завдячуючи відкритому західному кордону України і факту, що сусідні країни не були охоплені війною. Отже, це дозволило значну частину споживчого попиту в Україні задовольнити за рахунок імпорту, який зміг компенсувати частину втраченої внутрішньої пропозиції.

Вважаємо, для того, щоб самостійно підтримувати економіку, Україні необхідне масштабне відновлення промисловості. Українські компанії вже намагаються розвивати та модернізувати власне виробництво, але їхні ресурси досить обмежені, тому виникає термінова потреба в іноземних інвестиціях. Перешкодами іноземного інвестування в Україні є: рівень захисту прав власності, бюджетна та податкова політики, низький рівень свободи руху фінансових ресурсів. Важливо зазначити, що українська влада має почати безпосередньо усувати ці перешкоди вже на цьому етапі, не чекаючи закінчення бойових дій, щоб іноземні інвестори розуміли свою вигоду та мали більшу мотивацію інвестувати.

Проте іноземні інвестори не злякалися підвищених ризиків і планують та/або вже беруть участь у розвитку окремих проєктів в Україні. Наприклад, компанія ArcelorMittal інвестує у

металургійному секторі (Німеччина, Польща); гігант Onur Group – у видобуток графітової руди (Турція); Amsted Rail – у виробництво підшипників і комплектуючих для вагонів (США); фармацевтичний концерн Bayer – у насінництво (Німеччина); компанія Kingspan Group – у виробництво високотехнологічних енергоефективних будівельних матеріалів (Ірландія); компанія Nestlé – у виробництво вермішелі швидкого приготування (Швейцарія) [7].

За оцінкою потреб на відновлення та відбудову (станом на 24.02.2023) прямі збитки становлять 135 млрд дол. США, а потреби на відбудову та відновлення – 411 млрд дол. США. У загальній сумі потреб на відновлення транспортний сектор охоплює 22%, житловий сектор – 17%, енергетика – 11%, сфера соціального захисту і життєдіяльності – 10%, боротьба з небезпечними ситуаціями – 9%, сільське господарство – 7% [8, с. 25].

Функціонування країни, виплата соціальних виплат, зарплат і пенсій є залежними від зовнішньої фінансової допомоги. Міжнародна підтримка України збільшується, але вона недостатня, тому уряд радикально збільшив державний борг у 2024 р. З початку російського вторгнення партнери надали Україні 60,17 млрд дол. безповоротної допомоги та позик. Більша частка видатків державного бюджету (понад 5 млрд грн на день) спрямовується на оборону та безпеку. Джерелом фінансування видатків на соціальні потреби та оплату праці бюджетної сфери є допомога міжнародних партнерів [9]. Часто такі витрати мають на меті не отримання прибутку у довгостроковій перспективі, а є інвестиціями у власну безпеку та майбутнє світової цивілізації.

Наприклад, у січні 2024 р. Україна отримала тільки \$390 млн зовнішнього фінансування від Японії, з них 90 млн – грант, решта – кредит. Основним джерелом додаткового фінансування потреб державного бюджету 2024 р. став продаж державних облігацій. Лідери усіх 27 країн-членів ЄС погодили чотирирічний пакет допомоги Україні на €50 млрд [4].

На нашу думку, до лютого 2022 року результати реформування економіки та управління в Україні були неоднозначними; війна зупинила більшість реформ. З іншого боку, отримання статусу кандидата в Європейський Союз у червні 2022 р. стало новим стимулом для впровадження комплексних реформ управління, які стосуються, зокрема, судової системи, ЗМІ, національних меншин, публічної прозорості та боротьби з корупцією.

Основою майбутньої довіри до намірів і прагнень України будуть перші кроки до підготовки відбудови. А саме – формування нового законодавчого поля та впровадження реформ і змін, деякі з яких відкладалися на багато років через неготовність політичних еліт країни.

Зокрема, велика увага приділятиметься виконанню вимог ЄС, реалізацію яких ЄС визначив як умову збереження Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу. Сім блоків реформ (вимог) охоплюють такі заходи як: реформа Конституційного Суду; продовження судової реформи; протидія корупції, включно з призначенням голови САП; боротьба з відмиванням грошей; впровадження антиолігархічного закону; гармонізація аудіовізуального законодавства з європейським; зміна законодавства про меншини [10]. Також важливо розробити нове законодавство у сфері реконструкції, що має передбачати створення необхідних незалежних інституцій та інструментів для ефективної реконструкції.

Для іноземних інвесторів корупція є однією з головних причин ризику інвестувати в Україну. Через корупцію їм важко передбачити розвиток свого бізнесу, бо не вміють тут “грати за правилами”. Реально, щоб подолати корупцію, має відбутися реформа судової системи, адже вона зараз політизована. Тобто покарання відбувається лише щодо обраних політичних опонентів. За таких умов навіть антикорупційні заходи можуть стати інструментом політичної боротьби.

В Україні падає довіра до всіх інституцій центральної влади. Однак, позитивний баланс довіри-недовіри зберігають Збройні сили України, Президент та волонтери. Проблема збільшення недовіри до уряду та парламенту пов'язана з неефективним розподілом фінансування державного та місцевих бюджетів, уникання посадовцями відповідальності за розподіл коштів (на перекладання бруківки, побудову тенісних кортів під час війни, фінансування телешоу, закупівлю барабанів для сховищ тощо), відсутності розуміння пріоритетності розподілу фінансування, зокрема на воєнні цілі, прийняття “непопулярних” законів, які посилюють заходи мобілізації та відповідальності військових під час військової/воєнної служби, збільшують податковий тиск на бізнес, підвищують тарифи на послуги для населення та ін.

Перспективи української економіки залежать від тривалості війни, пов'язаних з нею

збитків і розміру зовнішньої фінансової допомоги. З початком повномасштабного вторгнення низка країн світу (таких як Канада, США, Австралія, Велика Британія тощо) заморозили іноземні активи російських банків, олігархів та підприємств, які підтримують та/або фінансують діяльність кремлівського режиму. Загальна сума становить близько 1 трильйона доларів, з яких близько 300 мільярдів доларів – це активи ЦБ Росії. Надалі суми будуть збільшені, зокрема через продаж підсанкційного іноземного майна Росії. Ці кошти планується спрямувати на відновлення України у майбутньому.

Обґрунтовано, що з метою подолання існуючих перешкод та суперечностей розвитку державі доцільно розробити та реалізувати систему заходів, що дозволить досягнути порівняльних переваг України як на воєнному, так і на економічному “фронтах”. Пройшло два роки війни, і стало зрозумілим, що лише за рахунок міжнародної допомоги Україні війну не виграти. Досі урядом України не прийнято промислової політики, яка визначила б основні напрями розвитку промисловості, важливою складовою якої є військово-промисловий комплекс (ВПК). Потрібно перелаштовувати економіку на забезпечення потреб обороноздатності держави, розвивати пріоритетні в умовах війни галузі: виробництво зброї і боєприпасів, безпілотників; військове машинобудування; інженерну електроніку; програмне забезпечення; сферу соціальних послуг і гарантій тощо. Стратегічно важливим лишається відновлення критичної інфраструктури, металургійної, обробної, хімічної промисловостей, сільського господарства, продовольчої сфери та ін., ґрунтуючись на державних програмах розвитку та підтримки галузей.

Коли розпочалася війна, то Україна перебувала в активній фазі деіндустріалізації та переходу на інноваційний шлях розвитку. Архітектура воєнної економіки передбачає, що її ядром є промисловість, а саме – машинобудування. Зовнішнім контуром промислового ядра є переробна та обробна промисловість, які розвиваються у щільному взаємозв'язку з наукою та технічною освітою.

Відзначимо, що ефективна діяльність ВПК не є тотожною запровадженню військової економіки як базової моделі економічного розвитку. Сучасна економіка війни значно відрізняється від подібної економіки ХХ ст., оскільки ґрунтується на процесах інновацій та домінуючій ролі знань. Частка сфери послуг в Україні становить близько 60%, саме тому

на неї покладається завдання забезпечення ресурсами ВПК. Тобто співвідношення між сферами матеріального та нематеріального виробництва лишається сталим (40%:60%), але в умовах війни якісно розвиватися відповідно до засад постіндустріального суспільства нематеріальна сфера не зможе.

Для ефективної розбудови ВПК необхідні галузі подвійного призначення: суміжники, комплектувальні, переробка сировини, обробні галузі, машинобудування. Це, в свою чергу, вимагає державних інвестицій, джерелом яких мають стати цивільні доходи та приватні інвестиції під державні гарантії, великої кількості підготовлених висококваліфікованих технічних працівників, зростання продуктивності праці тощо [11].

Мобілізаційна економіка в умовах ХХІ ст. полягає у створенні державою економічних стимулів для забезпечення перемоги у війні. Міністерство оборони України заявило, що його головною метою у 2024 р. є розвиток вітчизняної оборонної промисловості в умовах невизначених майбутніх поставок від західних союзників. Президент України Володимир Зеленський заявив, що військові попросили додатково до 500 тисяч призовників [12]. У випадку погодження рішення щодо збільшення чисельності армії виникає нагальна потреба обґрунтування та забезпечення економічного супроводу мобілізаційних заходів: пошуку джерел фінансування, відповідальних кадрів, місць організації, підготовки та навчання особового складу та ін.

Особливої уваги вимагає матеріально-технічне забезпечення потреб фронту, поставки якого здійснюються за державними контрактами, надаються партнерами у якості допомоги або купуються волонтерами чи благодійними фондами. Об'єктами такої допомоги є автономні транспортні засоби і робототехніка для розмінування, повітряні та водні безпілотники, ракети Patriot, наземно-ракетні системи (NASAMS), IRIS-T (європейська версія Sidewinder) і Flakpanzer Gepard далекобійної високоточної артилерії, доступ до супутників, літаки, гуманітарна та медична допомога тощо.

Для отримання максимального потенціалу використання існуючих технологій із способом ведення військових дій необхідна їх інтеграція в поєднанні з іншими засобами. У цьому контексті тісна співпраця між Збройними силами та промисловістю є ключем до успіху, наприклад, швидка модифікація системного програмного забезпечення з огляду

на виявлені недоліки або необхідні операційні вдосконалення. Це змушує нас переглянути роль промисловості та її спосіб співпраці зі Збройними силами, а також нову спеціалізацію військового персоналу, щоб скористатися перевагами цих нових засобів. З іншого боку, стратегічна роль продуктів і послуг, що надаються деякими компаніями, породжує питання, які особливо важко вирішити, оскільки бізнес-інтереси можуть відрізнятись від національних геостратегічних. Це вимагає встановлення стандартів, які гарантують доступність і безпеку засобів і послуг, що надаються [13]. Наприклад, мережа Starlink від SpaceX, яку було використано Україною у наступальних операціях безпілотників, тому росія могла розглядати цю компанію як військову ціль.

Вирішення гуманітарних питань спрямоване на відбудову соціальної інфраструктури, створення дієвої системи соціального забезпечення постраждалого населення, побудову медичних реабілітаційних центрів для військових, центрів психологічної підтримки та ін. Україні необхідно буде розробити дієвий механізм матеріальної компенсації постраждалим. Поки що не відомо про існування нового "плану Маршалла", пільгові кредити чи компенсації країни-агресора. Варіанти можуть

бути різними: росія добровільно погодиться на виплату репарацій, що мало ймовірно, або Україна пройде складний правовий шлях примусового повернення заморожених активів країни-агресора через міжнародні судові позови. Загальна стратегія відновлення та розвитку країни має відповідати завданням, необхідним для вступу до ЄС.

Висновки. В результаті дослідження приходимо до висновку, що з широкомасштабним вторгненням росії на територію України в 2022 р. почалася одна з найбільш масштабних воєн у світі, починаючи ще з часу Другої світової війни. Величезні обсяги збитків, руйнувань, соціальні втрати та потреби досягли рекордних масштабів. Темпи зниження реального ВВП і промислового виробництва є більшими за показники багатьох країн у стані війни в останні десятиріччя. Проте Україна в 2022–2023 рр. уникнула макроекономічної дестабілізації та диверсифікувала джерела фінансування видатків, що дозволило утримувати економіку від подальшого спаду та має позитивно вплинути на перспективи повоєнного відновлення. Виконання програми зобов'язань на вступ до ЄС спрямоване на сприяння якісному реформуванню економіки та переходу на забезпечення воєнних потреб обороноздатності держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України "Про правовий режим воєнного стану" від 12.05.2015. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T150389?an=428> (дата звернення: 15.02.2024)
2. Boyarchuk D., Dabrowski M. The Ukrainian war economy. *BRUEGEL*. 11 June 2023. URL: <https://www.bruegel.org/working-paper/ukrainian-war-economy> (дата звернення: 18.02.2024)
3. Богдан Т. Фінансово-економічні наслідки війни. *LB.UA*. 31 березня 2023. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoeconomiczni_naslidki.html (дата звернення: 20.02.2024)
4. Samoiliuk M. Ukraine War Economy Tracker. Centre for Economic Strategy. URL: <https://ces.org.ua/en/tracker-economy-during-the-war/> (дата звернення: 19.02.2024)
5. Matuszak S. A struggle to survive. Ukraine's economy in wartime. *Centre for Eastern Studies (OSW)*. 2022-10-18. URL: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2022-10-18/a-struggle-to-survive-ukraines-economy-wartime> (дата звернення: 17.02.2024)
6. Åslund A. Ukraine's wartime economy is performing surprisingly well. *Atlantic Council*. January 2, 2024. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ukraines-wartime-economy-is-performing-surprisingly-well/> (дата звернення: 15.02.2024)
7. Shevchuk A. How global industrial giants develop production in Ukraine during the war. *GМК center*. 12 July 2023. URL: <https://gmk.center/en/posts/how-global-industrial-giants-develop-production-in-ukraine-during-the-war/> (дата звернення: 16.02.2024)
8. Україна. Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення. Лютий 2022 – Лютий 2023. Березень 2023, Світовий Банк, Уряд України, Європейський Союз, Організація Об'єднаних Націй. 164 с.
9. Обух В. Що сприяє економічній стійкості України під час війни за Незалежність. *Укрінформ*. 19 лютого 2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3751995-so-spriiae-ekonomichnij-stijkosti-ukraini-pid-cas-vijni-za-nezaleznist.html> (дата звернення: 17.02.2024)
10. Concept Of Ukraine's Reconstruction. *Transparency International Ukraine*. URL: <https://ti-ukraine.org/en/project/reconstruction-of-ukraine/> (дата звернення: 19.02.2024)

11. Куц О. Економіка війни: чому ми досі не на «воєнних рейках» і як на них стати. Укрінформ. 12.02.2024 URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3825972-ekonomika-vijni-comu-mi-dosi-ne-na-voennih-rejkah-i-ak-na-nih-stati.html#> (дата звернення: 22.02.2024)
12. Ellyatt H. With hopes of victory fading, Ukraine's war against Russia could get even harder in 2024. *CNBC*. Dec 25 2023. URL: <https://www.cnb.com/2023/12/26/what-could-happen-in-the-russia-ukraine-war-in-2024.html> (дата звернення: 16.02.2024)
13. Sempere C. M. El papel de la tecnología en los recientes conflictos de Ucrania y Gaza. Una valoración inicial. Publicado el 08 Feb 2024. *Real Instituto Elcano*. URL: <https://www.realinstitutoelcano.org/analisis/el-papel-de-la-tecnologia-en-los-recientes-conflictos-de-ucrania-y-gaza-una-valoracion-inicial/> (дата звернення: 19.02.2024)

REFERENCES:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2015) Law of Ukraine "About the legal regime of the martial law". 12.05.2015. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/T150389?an=428> (accessed February 15, 2024)
2. Boyarchuk D., Dabrowski M. (2023) The Ukrainian war economy. *BRUEGEL*. June 11, 2023. Available at: <https://www.bruegel.org/working-paper/ukrainian-war-economy> (accessed February 18, 2024)
3. Bohdan T. (2023) Finansovo-ekonomichni naslidky viyny [Financial and economic consequences of the war]. *LB.UA*. March 31, 2023. Available at: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoekonomichni_naslidki.html (accessed February 20, 2024)
4. Samoiliuk M. (2024) Ukraine War Economy Tracker. Centre for Economic Strategy. Available at: <https://ces.org.ua/en/tracker-economy-during-the-war/> (accessed February 19, 2024)
5. Matuszak S. (2022) A struggle to survive. Ukraine's economy in wartime. *Centre for Eastern Studies (OSW)*. October 18, 2022. Available at: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2022-10-18/a-struggle-to-survive-ukraines-economy-wartime> (accessed February 17, 2024)
6. Aslund A. (2024) Ukraine's wartime economy is performing surprisingly well. *Atlantic Council*. January 2, 2024. Available at: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ukraines-wartime-economy-is-performing-surprisingly-well/> (accessed February 15, 2024)
7. Shevchuk A. How global industrial giants develop production in Ukraine during the war. *GMK center*. July 12, 2023. Available at: <https://gmk.center/en/posts/how-global-industrial-giants-develop-production-in-ukraine-during-the-war/> (accessed February 16, 2024)
8. World Bank, Government of Ukraine, European Union, United Nations (2023) *Ukrayina. Shvydka otsinka zavdanoyi shkody ta potreb na vidnovlennya. Lyuty 2022 – Lyuty 2023*. [Ukraine. Rapid assessment of damage and restoration needs. February 2022 – February 2023]. 164 p.
9. Obukh V. Shcho spryaye ekonomichniy stiykosti Ukrayiny pid chas viyny za Nezalezhnist' [What contributes to the economic stability of Ukraine during the War of Independence]. *Ukrinform*. February 19, 2024. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3751995-so-spriae-ekonomichnij-stijkosti-ukraini-pid-cas-vijni-zanezlezhnist.html> (accessed February 20, 2024)
10. Transparency International Ukraine (2023) *Concept Of Ukraine's Reconstruction*. Available at: <https://ti-ukraine.org/en/project/reconstruction-of-ukraine/> (accessed February 19, 2024)
11. Kushch O. (2024) Ekonomika viyny: chomu my dosi ne na «voyennykh reykakh» і yak na nykh staty [The economy of war: why do we are still not on the "war rails" and how to get on them]. *Ukrinform*. February 12, 2024 Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3825972-ekonomika-vijni-comu-mi-dosi-ne-na-voennih-rejkah-i-ak-na-nih-stati.html#> (accessed February 22, 2024)
12. Ellyatt H. (2023) With hopes of victory fading, Ukraine's war against Russia could get even harder in 2024. *CNBC*. Dec 25, 2023. Available at: <https://www.cnb.com/2023/12/26/what-could-happen-in-the-russia-ukraine-war-in-2024.html> (accessed February 16, 2024)
13. Sempere C. M. (2024) El papel de la tecnología en los recientes conflictos de Ucrania y Gaza. Una valoración inicial. February 8, 2024. *Real Instituto Elcano*. Available at: <https://www.realinstitutoelcano.org/analisis/el-papel-de-la-tecnologia-en-los-recientes-conflictos-de-ucrania-y-gaza-una-valoracion-inicial/> (accessed February 19, 2024)